

LUND UNIVERSITY

En vegetarisk lunch på Hartekamp

– och andra notiser om Linné ur en svensk sjöofficers dagbok

Tersmeden, Fredrik

Published in:
Svenska Linnésällskapets årsskrift 2025

2025

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Tersmeden, F. (2025). En vegetarisk lunch på Hartekamp: – och andra notiser om Linné ur en svensk sjöofficers dagbok. I D. Dunér (Red.), *Svenska Linnésällskapets årsskrift 2025* (s. 17-30). (Svenska Linnésällskapets årsskrift)..

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

FREDRIK TERSMEDEN

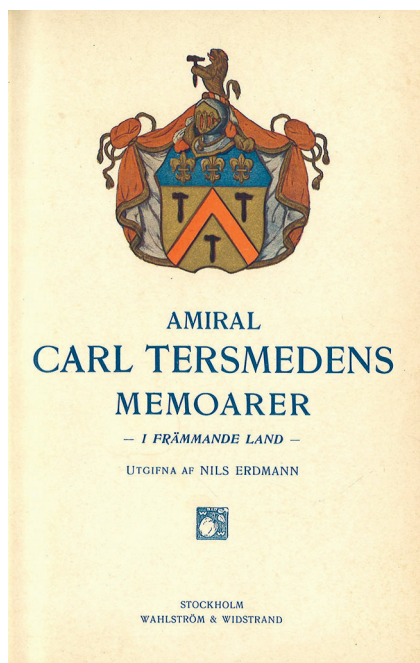
En vegetarisk lunch på Hartekamp

– och andra notiser om Linné ur en svensk
sjöofficers dagbok

”Min farfar var en jaktlöjtnant” sjöng Evert Taube. Själv skulle jag kunna kontra med den mer svårsjungna utsagan ”Min farfars farfars farfars farbror var en löjtnant i holländska flottans tjänst”. Släktingen i fråga bar namnet Carl Tersmeden, levde 1715 till 1797, och var alltså till professionen marinofficer. Den banan slutade han som vice amiral vid örlogsfloTTan. Det är dock inte primärt för sina sjömilitära bragder som han i dag är ihågkommen, utan för att han nästan hela sitt vuxna liv förde ytterst detaljerade dagböcker. Originalen till dessa är tyvärr förkomna, men däremot existerar ännu det i sig mycket vidlyftiga sammandrag som Tersmeden själv på äldre dagar lät göra under namn av sin ”lefnadsjournal” och som i sin tur i en ytterligare nedkortad version på 1910-talets publicerades som *Amiral Carl Tersmedens memoarer*.¹

Detta verk har alltsedan dess varit flitigt använt av både historiker och, kanske inte minst, kulturhistoriker och etnologer. Genom sin stora detaljrikedom även kring mer triviala ting lämnar det nämligen en mycket fyllig och bitvis även unik inblick i 1700-talets vardagsliv inom högreståndsmiljöer. Här finns uppgifter om vad man åt, hur man klädde och roade sig, och vad man talade om, inklusive sådant där Tersmeden är den förste svensken att ha satt dessa företeelser på pränt. Det senare gäller bland annat att redogöra för julklappsinköp och för att arrangera en ”pique-nick”. Han beskriver också hur han dricker punsch redan året innan den första svenska ostindiefararen ens hunnit återkomma med sin arraksleverans.

Men Tersmeden lyckas också röra sig genom 1700-talet med en fenomenal förmåga att bli involverad i historiska händelser och träffa kända personer. Redan som ung blir han gunstling hos Fredrik I; han deltar i Hattarnas ryska

Till vänster: Pårmomslaget till del 2 av den tryckta utgåvan av Tersmedens "memoarer". Det är i denna del merparten av Tersmedens omnämmanden av Linné förekommer. Författarens ägo. Ovan: Carl (Carolus) Tersmedens och brodern Hermans inskrivningsuppgifter i Västmanland-Dala nations "landskapsbok" för åren 1639–1761. Foto: UUB.

krig, hamnar mitt i oroligheterna under Stora daldansen, eskorterar den blivande drottning Lovisa Ulrika till Sverige, är med och bygger upp Sveaborg, deltar i Gustav III:s statsvälvning och blir ögonvittne till när Bellman uruppför "Gustafs skål". Det känns därför närmast logiskt att han även träffar Linné. Närmare bestämt berättar han om tre sådana möten samt nämner därtill Linné vid ytterligare ett par tillfällen, och denna artikel syftar till att närmare presentera och kommentera dessa skildringar.

Fyra landsmän i Leiden

Det första omnämmandet av Linné i Tersmedens "memoarer" härrör från hans tid som ung sjöofficer i holländsk tjänst på 1730-talet. För den 20 december 1734 noterar han därunder följande:

Kl. 1 kommo vi till Leyden 3 mil från Haarlem, och som scheuiten till Haag ej skulle afgå förr än kl. 4, lät jag öfvertransportera mina saker i haagska scheuiten,

befallte Le Clou blifva vid dem och lät Jean visa mig till någon hederlig auberge, där jag kunde få mat. Han följde mig till ett stort, vackert hus, som kallades Die Rooije Leuw, där jag ingick till värden, som frågade, om jag ville äta vid stora bordet eller vara å part serverad? — ”Om det är i godt sällskap, äter jag hellre vid stora bordet.” — ”Herren finner där ett hederligt och godt sällskap af unga studerande, gemenligen mellan 20 och 24 personer.”

Knappast var jag instigen, förr än en min gamla vän och Uppsala-camerat, Claes Sohlberg, straxt igenkände mig och jag honom. Han presenterade mig först för vår landsman, Linnaeus, den sedermera namnkunniga botaniska professorn, som jag ej tillförene känt. En stund efter kom åter en landsman vid namn Arctelius, en liten mager och osynlig karl, som presenterades mig. Glädjen att råka 3 landsmän var intet liten. Vi placerade oss tillsammans alla 4 vid bordet, berättade i korthet hvarandra våra ändamål af utrikes resor och de tidningar vi sist haft från Sverige. Mitt granna liverie gjorde de öfriga gästerna, som jag kunde märka, nyfikna att veta hvem jag var, och hviskade man på ömse sidor, från Sohlberg och Arctelius. Jag utbad mig, då jag såg de ej begärde något vin, att få servera dem utur min bouteille Rhenskt och lät Jean gifva glas.²

Av de två män som Tersmeden här nämner utöver Linné är den ene lätt att identifiera. Clas Sohlberg (1711–1773) återfinns nämligen även i Linnés egna självbiografiska anteckningar om tiden i Holland såsom dennes reskamrat.³ Deras relation tycks ha varit en blandning av å ena sidan snudd på jämnåriga vänner och lärare-elev med Sohlberg som eleven. Denne var dalkarl och hade åtföljt Linné på dennes dalaresa 1733, varvid Linné troligen firat julen i Sohlbergs föräldrahem i Falun.⁴ Att Sohlberg och Tersmeden igenkände varandra är inte konstigt, ty inte blott var även den senare från Dalabergslagen (Larsbo bruk i Söderbärke socken), utan de hade även, som nämnts, studerat i Uppsala och där naturligt nog båda varit medlemmar i Västmanlands-Dala nation. I dess matrikel finner man Sohlberg inskriven redan som 12-åring i februari 1723, och den fyra år yngre Tersmeden, tillsammans med brodern Herman, ganska exakt ett år senare.⁵ De båda var därefter nationskamrater fram till att Tersmeden lämnade universitetet vid utgången av höstterminen 1729.⁶ Sohlberg, som studerade medicin, blev kvar betydligt längre och fullbordade sina studier med att disputerat för doktorsgraden under den nämnda Holandsresan. Han slutade sina dagar som stads- och bergslagsläkare i Filipstad.⁷

Den sista av de omnämnda svenskarna, Arctelius, är däremot till synes svårare att identifiera. När min ingifta släkting Eira Tersmeden (1930–2020) år 1996 lät publicera ett ambitiöst person- och ortnamnsregister till Tersmedens memoarer sökte hon i görligaste mån närmare identifiera de personer

som nämns häri, men på denne herre gick hon bet: han står endast med sitt efternamn.⁸ Men, tänkte jag inför arbetet med föreliggande text, borde det kanske inte finnas förbättrade chanser att finna uppgifter om denne i internets tidevarv? Sagt och gjort, och en sökning på nätet utvisade att det verkligen funnits en släkt med namnet Arctelius under 1700-talet. Dess medlemmar syntes dock främst ha varit präster och därtill verksamma i Finland; någon familjemedlem på resa i Holland skymtade däremot icke. Som resultat av att jag provade olika kombinerade sökningar inkluderande begrepp som "Linné", "Holland" et cetera och att söktjänster ju även ger träffar på näraliggande ord dök dock plötsligt ett uppslag upp. Kunde Arctelius i själva verket vara en felskrivning från Tersmedens sida för Arctedius eller Arctaedius – alternativa former av efternamnet på den man som historien bättre känner som Peter Artedi, den halvt mytiske, tidigt omkomne naturforskare som kallats "fiskarnas Linné"? Svaret visade sig efter ytterligare efterforskningar vara ett klart ja; jag var nämligen inte, vilket jag för ett ögonblick fåfängt hoppats, den förste att dra denna slutsats – den hade presenterats redan åtminstone så tidigt som 1951 av en Henrik Engel i samma årsskriftsserie där denna artikel nu läses.⁹

Utöver Artedis felstavade efternamn finns det dock ett annat större problem med Tersmedens redogörelse för sitt första Linnémöte; nämligen att det skall ha ägt rum redan i december 1734; en, för att citera Gunnar Broberg, "omöjlig datering".¹⁰ Linné och Sohlberg anträdde nämligen inte sin resa till Holland förrän i februari 1735 och anlände till Amsterdam först den 2 juni.¹¹ Därmed blir även Tersmedens nästa korta omnämnande av Linné, gjort efter några veckors vistelse i Haag och daterat till den 28 januari 1735, kronologiskt orimligt: "Kl. 1 kom jag tillbakars till mitt logement [i Leiden], där jag råkade Claes Sohlberg, men Linnaeus och Arctelius voro resta till Amsterdam."¹²

Hur skall denna diskrepans förklaras? Att berättelsen inte bygger ordagrant på de ursprungliga dagboksanteckningarna utan åtminstone delvis reviderats vid en senare tidpunkt är uppenbart utifrån formuleringen om "den sedermera namnkunniga botaniska professorn". Teoretiskt sett skulle man därför kunna tänka sig att Tersmeden på äldre dagar, utifrån en ungefärlig men inte helt korrekt kunskap om Linnés Hollandsvistelse, av skrytsamhet konstruerat ihop ett tidigt möte med den senare berömde landsmannen. En sådan misstanke faller dock framför allt på att han i så fall knappast hade haft anledning att infoga den i samtiden mycket mindre kände (och för honom själv så okänd att han till och med skriver namnet fel) Peter Artedi i sammanhanget. Nej, slutsatsen måste rimligen bli att mötet har ägt rum, men att dateringen i senare redige-

Ungdomsporträtt av Carl Tersmeden utfört antingen av holländaren De Haijde (och i så fall kanske under vistelsen i Holland) eller av Lorentz Pasch d.ä. Porträttet i privat ägo. Fotografet, taget av Hans Thorwid, tillhör Tersmedenska släktföreningen.

ringar blivit galen. Redan Tersmeden själv friskrev sig också för misstag i sitt manuskript, skyllande på att det vid redigeringen inte varit han själv utan en ”okunnig yngling” som fört pennan och att han höll denne ansvarig för alla ”misskrivningar och förvrängda fransyska talesätt”.¹³ Som synes avsåg denna anmärkning primärt ortografin, men att det finns problem och oklarheter även med många av dateringarna i ”memoarerna” anmärktes redan av den tryckta utgåvans redaktörer, då dock främst avseende mindre diskrepanser under perioden kring och efter den svenska kalenderreformen 1753.¹⁴ Som Eira Tersmeden konstaterat i förordet till sitt personregister är problemen dock stundom större än så: ”i några fall synes avsnitt ha hamnat på fel år, antingen det nu beror på författaren eller på utgivarna”.¹⁵ Skulle det första mötet med Linné i Holland vara ett sådant fall så skulle detta alltså ha ägt rum först i december 1735, varvid man dock stöter på ett annat problem, nämligen att Peter Artedi drunknade redan under hösten 1735.

Av nöden påkallat möte med känd läkare

Men åter till memoarerna som sådana. Innan Linné själv figurerar härnäst i dessa möter Tersmeden dock en annan mycket känd och framträdande akademiker: holländaren Herman Boerhaave, professor i såväl medicin som botanik och kemi vid universitetet i Leiden, tillika praktiserande läkare. Det är dock inte vetenskaplig nyfikenhet som för Tersmeden till denne berömda man utan medicinska behov. Under en expedition till havs under sommaren 1735 drabbas nämligen besättningen ombord på Tersmedens fartyg av ”en maligne fläckfeber” (tyfus). Inom några dagar har över hundra man av manskapet insjuknat och folk ”dödde som flugor”. Även Tersmeden drabbas men överlever. När han börjar tillfriskna efter 21 dagar i feberdvala har han dock liggsår och är svag och avmagrad: ”att hjälpa de smala benen nyttjade jag 3 par strumpor”, skriver han om när han väl skall klä på sig igen efter sjukdomen. I slutet av augusti beslutas att alla konvalescenter skall skickas i land, och Tersmeden återvänder till Leiden och till Sohlberg. Det är denne som då föreslår vännen att gå och ”höra professor Boerhaves tankar om mitt retablissement”.¹⁶

Sagt och gjort: Sohlberg och Tersmeden uppsöker Boerhaave i lusthuset i den av honom anlagda ”akademie-trädgården” och blir välvilligt mottagna.

Den undersökning som därefter beskrivs framstår i mycket som tämligen modern. Utöver att syna resterna av fläckarna på patientens hud studerar Boerhaave dennes tunga och ögon, tar pulsen och ber om ett urinprov för analys (något som utförs medan Tersmeden och Sohlberg promenerar i trädgården). När den senare är färdig skriver han ut recept på två stärkande "tincturer".¹⁷ Avslutningsvis kommer så frågan om skälig betalning för denna privatkonsultation, varvid Boerhaave begär en så ringa summa att Tersmeden ser sig föranlåten att protestera: "Min herre, ni är i hela världen ovärderlig. Kommer jag på någon ort att nämna, det jag en timma haft den lyckan att konsultera den store Boerhave samt fått dess recept och ej betalt mer än 3 fl. 1 st., hålla de det för den allra största osanning."¹⁸

Även Boerhaaves namn är, liksom Sohlbergs, ett som återfinns inte bara i Tersmedens utan också i Linnés självbiografiska anteckningar från Hollandsvistelsen. Där kan man läsa att

På GRONOVII tillstyrkande besöker LINNÆUS den stora BOERHAAVEN, och efter 8 dagars ansökning får komma till honom, då BOERHAAVE visar sin Trägård utom Leyden med allehanda träd, som kunne tåla climatet, och då rödjer LINNÆUS sin insigt uti Botaniquen och Historia litteraria Botanices. (BOERHAAVE) råder därför LINNÆUS att ingalunda resa från Holland nu strax, som han ärnade, utan häldre att nedsätta sig och lefwa i Holland.¹⁹

I Linnés egen framställning framstår Boerhaave således som både imponerad av den unge svenskens kunskap och mån om dennes kvarstannande i landet. Denna skildring av de båda herrarnas relation får sig dock en törn när man läser en annan av Tersmedens notiser, gjord knappt två veckor efter konsultationen hos Boerhaave. Tersmeden har då fått besök av sin bror Per Reinhold, vilken även han nyligen varit sjuk. Vid ett samtal härom med Sohlberg – som känner även Per Reinhold från Uppsala – faller denne nämligen en kommentar som mer än antyder att relationen mellan Boerhaave och Linné i praktiken var tämligen annorlunda:

Den 15 september [1735] reste jag och min bror till Leyden och skickade Le Clou efter Sohlberg, som blef glad att råka en gammal Uppsala-camerat, då de en lång stund taltes vid om min brors sjukdom och om Boerhaven. "Det är besynnerligt, att Boerhaven ej kan tåla Linnaeus", sade Sohlberg. Vi gingo sedan ut att promenera.²⁰

Herman Boerhaave porträtterad av Carnelis Troost 1735, det vill säga just det år då Carl Tersmeden uppsökte honom som patient. Målningen tillhör Rijksmuseum Amsterdam. Wikimedia Commons.

Repliken kommenteras inte vidare. Bara två dagar senare, den 17 september, figurerar däremot Linné ånyo i skildringen. Bröderna Tersmeden är då på väg att bege sig båtledes från Leiden när de upphinns av Sohlberg:

Den 17 september [1735] gingo vi kl. mot 10 till scheuiten, där Sohlberg surprenerade oss och sade: ”Ni har glömt, att vi ska äta middag hos Linnaeus” – och följde med oss.

Farten mellan Leyden och Haarlem är den allra fulaste i hela Holland, ty man ser nästan ingenting annat än höga sand-dyner och några bondhus emellan, men man blir surprenerad, då man kommer midt för Cliffords trädgård, där han med en otrolig kostnad låtit igenomgräfvat en sand-dyn af 200 aln. bredd och öfver 30 aln. höjd till en öppning af 150 aln., på det hans hus och trädgård, som ligger bakom vid en annan kanal, äfven som en surprise skall synas till denna kanalen.²¹

Den Clifford som här omtalas är den förmögne och mycket botaniskt intresserade nederländske juristen och bankiren Georg Clifford III (1685–1786), också han välbekant från Linnés anteckningar. Det är denne som – enligt Linné på rekommendation från Boerhaave – inviterar den unge svenskan att komma och bosätta sig på och agera inspektör över den nämnda trädgårdsan-

läggningen vid hans gods Hartekamp; en vistelse där Linné enligt egen utsago "får lefwa som en Prins".²² Och det är alltså i detta Linnés holländska paradis som nu Sohlberg och bröderna Tersmeden dyker upp.

Här [vid Hartekamp] lade vi till och promenerade fram, porten öppnades och trädgårdsdrängen berättade, att herr Linnaeus var med trädgårdsmästaren uti orangeriet, dit han förde oss och där vi ej blefvo så faseligen väl emottagna af den tvära Linnaeus. Men Sohlberg talte vid honom à part, hvarefter han änteligen hälsade litet vänligare och frågade, om vi ville roa oss bese trädgården och sedan hålla till godo sådan middag, han i hast kunde åstadkomma. Han följde oss först genom detta superba orangeriet, där alla främmande växter ifrån Indierna med otrolig kostnad och konst producerades, viste oss kaffe-, cacao- och mangoträd och en otrolig myckenhet blomster, som ej tillhöra denna klimat.

Kl. 1 gingo vi upp i huset och blefvo serverade med 3 rätter utan kött, men annars god mat, af en watersauce, kronärtskockor och blomkål, godt smör, ost och bröd samt rödt vin, men både min bror och jag såsom ingendera botanici funno här ej mycket nöje. Kl. 4 togo vi afsked och fortsatte resan till Haarlem, sedan till Amsterdam, dit vi kommo kl. 8.²³

Linné bjöd vid detta tillfälle alltså sina gäster på en vegetarisk meny. Detta skulle kunna tolkas som ett uttalat uttryck för den dietik som Linné senare skulle föreläsa om för sina studenter i Uppsala, men som han skall ha börjat utveckla redan i Holland, därtill inspirerad av just Boerhaave. Enligt denna dietik är nämligen frukt och grönt generellt en hälsosammare föda än kött, medan det senare uttalat kan förorsaka sjukdomar som tuberkulos.²⁴ Å andra sidan ger Tersmedens skildring av visiten onekligen intrycket att denna inte varit lika på förhand känd och överenskommen med Linné som Sohlbergs inledningsvis givit intryck av, så kanske fick Linné bara laga efter läge och tillgripa vad han råkade ha hemma när de tre oväntade besökarna plötsligt knackade på dörren?

Återseende vid Fyris

Tersmedens och Linnés nästa och veterligen sista möte äger rum först tre decennier senare, år 1766. Mycket har då hunnit ändras. Linné är nu inte bara professor i Uppsala utan sedan nio år även adlad. Även Tersmeden har, utöver att ha avancerat till kommandör och varvschef inom flottan, gjort en motsvarande ståndsresa i och med att hans far, bergsrådet Jacob Tersmeden,

adlats 1751. Det är också i egenskap av ledamot av adelsståndet under riksdagen 1766 som Tersmeden beslutar att över midsommar ta med sig sin hustru Inga Dorothea (paret hade gift sig 1751) till Uppsala, en stad hon inte tidigare besökt, för att bland annat bese årets magisterpromotion.²⁵

Även om Tersmedens egna Uppsalastudier vid denna tid låg långt tillbaka hade han gott om släkt och vänner i staden, däribland räknade han på olika sätt släktskap med två av 1700-talets ärkebiskopar, Samuel Troilius och dennes son Uno von Troil.²⁶ Han hävdar också att han och hustrun ”körde rätt in till ärkebiskopsgårdens trappa” och där välkomnades av ärkebiskopsparet ”som deras egna syskon”.²⁷ Här verkar det dock åter ha blivit något fel i kronologin; detta eftersom det i Tersmedens framställning tydligt framgår att det är familjen Troil(ius) som åsyftas, men att det just år 1766 varken var fadern (avliden 1764) eller sonen (tillträdd först 1786) häri som bar biskopsmitran i Uppsala, utan den mer kortvarige Magnus Beronius, med vilken inga, i vårt fall för mig kända, släktband förelåg. Möjligen skulle därför uppgifterna om Uppsalabesöket snarare kunna härröra från någon av de somrar som inföll under den föregående riksdagen, 1760–1762 års, alternativt har Tersmeden blandat ihop uppgifter från flera olika vistelser i staden. Dateringsfrågan speglar här hur som helst mindre roll eftersom Linné ju vistades mer långvarigt i Uppsala än i Holland. Redogörelsen för de båda herrarnas återseende är hur som helst daterat midsommardagen 1766.

Fru Mellercreutz, oändelig polie mot min hustru, obligerade oss till afton blifva här kvar, men Troils, som dageligen måste hålla bord för främmande och själfva bjudit sällskap till afton, stodo ej att obligeras. De gingo efter en stund hem, och vi gjorde en promenad – utom riksrådinnan – ned till professor Linnaeus, att bese botaniska trädgården och dess orangerie, som lärar förmodeligen vara ett ibland de första i Europa, i anseende till dess rara växter.

Linnaeus, som min gamla bekant i Holland, annars ej för komplimenter, var så poli, att han mötte oss och förde oss in, viste orangeriet och sina rara djur och promenerade rundt omkring med oss i trädgården. Sluteligen gingo vi alla upp, gjorde visit och trakterades med smultron, som växte här, ehuru annars ännu sällsynta.²⁸

Mindre imponerad än sin brorson

Carl Tersmedens tre dokumenterade möten med Linné spänner över en lång tidsrymd under vilken båda kontrahenterna hann förvandlas från tämligen

Äro, skatter. Jⁱ en ära och lycka, att under
B^äst tid, i H^örsalen, personligen, hafva K^öndt
den minnesvärda Carl. Linnæus.

Detta frijodade Namn,
Stämplat af ocköfthet,
Jag vill nit. älskade och beundra
af Samtid och eftervärld.

Stockholm, 1824.

P. R. Tersmeden,

Anteckning gjord av Per Reinhold Tersmeden, brorson till sjöofficeren Carl, i dennes exemplar av Egenhändiga anteckningar af Carl Linnæus om sig sielf. Författarens ägo.

okända unga män till väletablerade herrar inom det frihetstida Sveriges elit. Linné är självfallet den av dem som inför eftervärlden framstår som det främsta namnet och rimligen var han också – särskilt internationellt – den mer berömde även i samtiden. Tersmeden synes dock inte ha varit fullt så beundrande inför Linné som man kanske kunde tycka att han bort. Ty även om Tersmeden på äldre dagar har infogat formuleringen om ”den sedermera namnkunniga botaniska professorn” så är det rätt tydligt att han ser sig som ställd på tämligen jämlik fot med professorn i fråga. Vid deras första möte i Holland är han i första hand en ”landsman”, vid det sista i Uppsala ”min gamla bekant i Holland”. Detta kan säkerligen delvis förklaras med det mer än goda självförtroende som genomgående utmärker Tersmedens framställning om sig själv, men också av dennes uppenbara brist på djupare intresse för de naturvetenskaper Linné ägnade sig åt. Det är tydligt hur uttråkade Tersmeden och hans bror blir när Linné och Sohlberg börjar diskutera botanik vid lunchen på Hartekamp, och att Tersmedens intressen för naturens gåvor var mer kopplade till dessas ät- och drickbarhet blir tydligt i allt från när han bjuder sällskapet på vin nere i Leiden, beskriver den vegetariska lunchen eller framhåller de rara smultronen i Uppsala. Här och där lyser det också fram att Tersmeden inte finner Linnés personlighet odelat angenäm: han är uttalat tvär och ovälkomnande när de först anländer till Hartekamp, och även när han tre decennier senare visar en mer ”poli” sida i Uppsala framhålls att detta inte alltid är hans manér.

I avseende på denna hållning skilde Tersmeden sig av allt att döma från en av sina yngre släktingar, brorsonen Per Reinhold Tersmeden (1751–1842), vilken studerade i Uppsala på 1760-talet. Denne inköpte nämligen långt senare, år 1824, ett exemplar av Linnés flera gånger ovan citerade självbiografiska anteckningar, vilka utkommit året dessförinnan. Detta exemplar har sedermera kommit att vandra genom släkten tills det hamnat i min ägo, och på dess försättsblad kan man i prydlig piktur läsa följande ägaranteckning från Per Reinhold:

Jag skattar för en ära och lycka, at under
vår tid i Upsala, personligen hafwa känt
den minnesvärda Carl Linnaeus.
Detta frejdade Namn
Stämplat af odödlighet,
som vunnit ärkänsla och beundran
af samtid och efterverd.

Noter

¹ Den tryckta utgåvan publicerades av Wahlström & Widstrand i sex delar mellan 1912 och 1919 där det första bandet redigerades av Nils Sjöberg och de återstående fem av Nils Erdman (denna utgåva refereras i det följande till som Tersmeden 1912–19 med angivande av berörd del). Denna utgåva är i dag i sin helhet tillgänglig digitalt på flera olika plattformar, bland annat Litteraturbanken. För den som önskar ta del av verket i ytterligare komprimerad form har Ann-Margret Holmgren utgivit ett sammandrag: *Valda tidsbilder ur amiral Carl Tersmedens memoarer 1715–1797* (Stockholm, 1925). Tersmedens handskrivna förlaga befinner sig alltså i privat ägo inom släkten Tersmeden.

² Tersmeden 1912–19, del 2, 38 f. En scheuit är en mindre, flatbottnad båt av prämtyp. Le Clou och Jean var Tersmedens franska betjänare.

³ Carl von Linné, *Egenhändiga anteckningar af Carl Linnaeus om sig sjelf* (Stockholm, 1823), 24 f.

⁴ Carl Forsstrand, *Linné i Stockholm* (Stockholm, 1915), 38.

⁵ Uppsala universitetsbibliotek (UUB): Västmanlands-Dala nations arkiv, vol. D I a:4 (Landskapsboken 1639–1761). Tersmeden själv hävdar (i Tersmeden 1912–19, del 1, 8) att även han skulle ha inskrivits vid universitetet redan hösten 1723. Detta kan förstås vara ett rent minnesfel senare i livet (Tersmeden började heller inte föra sin dagbok förrän som 17-åring, vilket var några år efter hans tid vid universitetet) men eftersom han kom till Uppsala som mycket ung med en äldre student som informator kan det också ha varit så att hans första termin ägnades åt privata studier för denne innan han formellt immatrikulerades.

⁶ Tersmeden 1912–19, del 1, 24.

⁷ De biografiska uppgifterna om Sohlberg kommer, där ej annat anges, från Johan Fredric Sacklén, *Sveriges läkarehistoria, ifrån Konung Gustaf I:s till närvarande tid 2* (Nyköping, 1823), 228 ff.

⁸ Eira Tersmeden, *Person- och ortnamnsregister till amiral Carl Tersmedens memoarer* (Katrineholm, 1996), 7. Det bör här även nämnas att Clas Sohlberg i detta register blivit felaktigt

identifierad såsom skeppsbyggmästare i stället för läkare. Detta är rimligen en förväxling med dennes bror Harald Sohlberg, inskriven i Uppsala samtidigt med Claes, vilken enligt en senare notering i nationens matrikel blev just skeppsbyggmästare.

⁹ Henrik Engel, "Artdi documents in the Amsterdam archives", *SLÄ* 1950–1951.

¹⁰ Gunnar Broberg, "Mat och levnadskonst – Arkiatier Linné ger goda råd", i *Lychnos. Årsbok för idé- och lärdomshistoria* 2005, 174 (not 47).

¹¹ Sten Lindroth, *Svensk lärdomshistoria. Frihetstiden* (Stockholm, 1975), 167 f.

¹² Tersmeden 1912–19, del 2, 77.

¹³ Tersmeden 1912–19, del 1, opag. förord.

¹⁴ Tersmeden 1912–19, del 4, 7 f., och del 5, 5.

¹⁵ Tersmeden 1996, 3.

¹⁶ Tersmeden 1912–19, del 2, 130 ff.

¹⁷ Tersmeden 1912–19, del 2, 133 f.

¹⁸ Tersmeden 1912–19, del 2, 135.

¹⁹ Linné 1823, 24. Gronovii åsyftar den holländske botanikern Jan Frederik Gronovius (1690–1762).

²⁰ Tersmeden 1912–19, del 2, 135.

²¹ Tersmeden 1912–19, del 2, 137.

²² Linné 1823, 25.

²³ Tersmeden 1912–19, del 2, 137 f.

²⁴ Carina Nynäs & Lars Bergquist, *A Linnaean kaleidoscope. Linnaeus and his 186 dissertations* (Stockholm, 2016), del 1, xxxvi. Ämnet berörs även kort i Broberg 2005, 171, just i anslutning till ett referat av Tersmedens skildring av besöket på Hartekamp.

²⁵ Tersmeden 1912–19, del 4, 250.

²⁶ Exempelvis var Samuel Trolius mor, kyrkoherdedottern Helena Gangia, syster till Tersmedens mor Elisabeth Gangia, och Trolius och Tersmeden därmed kusiner. Uno von Troils hustru, ärkebiskopinnan Magdalena von Troil, var därtill en brorsdotter till Tersmeden.

²⁷ Tersmeden 1912–19, del 4, 251.

²⁸ Tersmeden 1912–19, del 4, 253.

Summary

A Vegetarian Lunch at Hartekamp

– and Other Notes about Linnaeus in a Swedish Naval Officer's Diary

By Fredrik Tersmeden

Swedish naval officer Carl Tersmeden (1715–1797) kept a detailed diary throughout most of his long life. In his later years, he edited these entries into a “journal of his life,” which was subsequently published in an abbreviated form across six volumes between 1912 and 1919 under the title *The Memoirs of Carl Tersmeden*. These memoirs have been widely utilised and quoted by historians, ethnologists, and other scholars for their rich detail in describing Swedish upper-class daily life in the eighteenth century. They are also valued for documenting numerous historical events that Tersmeden witnessed, as well as his encounters with notable individuals, including Linnaeus. In this article, all of Tersmeden’s descriptions of his meetings with Linnaeus (two in Holland during the 1730s and one in Uppsala thirty years later) are quoted and examined, with particular attention to chronological discrepancies. Additionally, a few other passing references to Linnaeus are discussed. The article also includes Tersmeden’s account of his visit to Herman Boerhaave, the Dutch physician and scientist who was a mutual acquaintance of Tersmeden and Linnaeus.

Författarens adress:

Fredrik Tersmeden, fil dr h c, Lunds universitetsarkiv, Arkivcentrum Syd, Porfyrvägen 20, 224 78 Lund. E-post: fredrik.tersmeden@legal.lu.se.